

חושבן וקצין אַתְרַגִּין, דְּהָא בְּסַפְרָא דְרַב יִיבָא סַבָּא
 אֲשַׁבְּחֵן חושבן דָּא דְכַתִּיב, (ויקרא כו) אִז תִּרְצֶה הָאָרֶץ.
 וְהוּא רָזָא דְוַא"ו דְכַתִּיב, (ויקרא כו) וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי
 יַעֲקֹב וְדָא הוּא וַא"ו פְּלָא כְּחֻדָּא, וְעַל דָּא אֶזְכֹּר,
 וּלְבַתֵּר וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר, דָּא בְּנִסְתַּי יִשְׂרָאֵל. תִּרְצֶה.
 תְּתַרְעֵי אֶרְעָא לְגַבֵּי קַדְשָׁא בְּרִידָא הוּא.

אַבְל יוֹמָא חַד דְּאֶמְרוּ תְּבַרְיָא וְדָא כִּלְא הוּא גַבִּיז
 קַמֵּי קַדְשָׁא בְּרִידָא הוּא וְכִלְא אֲשַׁתְּבַח בְּרִזָּא
 דְּאֶתְוֹן דְּשָׂמָא קַדִּישָׁא, דְּהָא גְלוּתָא בְּאֶנּוּן אֶתְוֹן גְּלִי
 לֹון רַבִּי יִיסָא הָבָא, וְהַשְׁתָּא בְּאֶנּוּן אֶתְוֹן אֶתְגַּלְיִין
 וְגַלִּי לֹון.

אָמַר לִיה תָּא חַזִּי, דְּאֶפִּילוּ בַּד אֶתְפַּקְדָּא שָׂרָה,
 מִהָאֵי דְרַגְנָא לָא פִּקִּיד לָהּ, אֶלָּא בְּרִזָּא דְוַא"ו,
 דְכַתִּיב וַיִּי פִּקַּד אֶת שָׂרָה וְגו'. בְּגִין דְּכִלְא בְּרִזָּא

לשון הקודש

אַבְל יוֹם אֶחָד שְׁאֶמְרוּ הַחֲבֵרִים, וְדָא
 הַכֵּל גַּבִּיז לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהַכֵּל
 נִמְצָא בְּסוּד הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַשֵּׁם הַקְּדוּשׁ,
 שְׁהַרֵּי הַגְּלוּת בְּאוֹתָן הָאוֹתִיּוֹת גְּלָה אוֹתָן
 רַבִּי יִיסָא כְּאֵן, וְעַכְשָׁו בְּאוֹתָן הָאוֹתִיּוֹת
 הַתְּגַלּוּ וְגַלּוּ אוֹתָן.

אָמַר לוֹ, כַּא רְאִה שְׁאֶפְלוּ פְּשֻׁנְפַּקְדָּה
 שָׂרָה, מְדַרְגָּה הוּוּ לָא פִּקַּד אוֹתָהּ, אֶלָּא
 בְּסוּד שֶׁל וַא"ו, שְׁכַתּוּב וְהִי פִּקַּד אֶת

שְׁהוּא בְּתוּךְ סוּד הָאוֹתִיּוֹת וְאִין לְנוּ
 לְעוֹרֵר חֲשַׁבּוֹן וְקַצִּים אַחֲרִים, שְׁהַרֵּי
 בְּסַפְרוֹ שֶׁל רַב יִיבָא הִזְקֵן מְצַאנּוּ חֲשַׁבּוֹן
 זֶה, שְׁכַתּוּב (ויקרא כו) אִז תִּרְצֶה הָאָרֶץ,
 וְהוּא הַסּוּד שֶׁל וַא"ו, שְׁכַתּוּב (שם) וְזָכַרְתִּי
 אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב, וְזֶהוּ וַא"ו, הַכֵּל
 בְּאֶחָד. וְעַל זֶה אֶזְכֹּר. וְאַחַר כֵּן וְהָאָרֶץ
 אֶזְכֹּר, זֶו בְּנִסְתַּי יִשְׂרָאֵל. תִּרְצֶה, תְּתַרְעֶה
 הָאָרֶץ אֶל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

דוא"ו איהו, ובהא כליל כללא, וביה אתגלויא כללא,
 בגין דכל מלה דאיהי סתימא איהי גלי כל סתים.
 ולא אתי מאן דאיהו באתגלויא ויגלי מה דאיהו
 סתים.

אמר רבי יוסי כמה אית לן לאתמשכא גו גלותא
 עד החוא זמנא, וכלא תלי ליה קדשא בריך
 הוא בד יתובון בתיובתא. אי יזפו ואי לא יזפו, כמה
 דאתמר בהאי קרא דכתיב אני יי בעתה אחישנה. זכו
 אחישנה לא זכו בעתה.

אזלו, עד דהוו אזלי, אמר רבי יוסי אדפרנא
 השתא דהא באתר דא יתיבנא יומא חד עם
 אבא, ואמר לי ברי זמין אנת בד מטון יומך לשיתין
 שנין לאשכחא בהאי אתר סימא דחכמתא עלאה,
 והא זכינא לאנון יומין ולא אשכחנא, ולא ידענא אי

לשון הקודש

בפסוק הזה שכתוב אני ה' בעתה
 אחישנה. זכו - אחישנה. לא זכו -
 בעתה.

חלכו. בעודם הולכים, אמר רבי יוסי,
 גזפרתי עכשו שבמקום הזה ישבתי יום
 אחד עם אבי ואמר לי, בני, עתיד אתה
 בשתגיע ימך לששים שנים למצא
 במקום הזה אוצר של חכמה עליונה,
 והרי זכיתי לאותם הימים ולא מצאתי

שרה וגו', משום שהכל הוא בסוד של
 וא"ו, ובה"א כולל הכל ובו מתגלה
 הכל, משום שכל דבר נסתר הוא מגלה
 כל נסתר ולא בא מישהו בגלוי ויגלה
 מה שהוא נסתר.

אמר רבי יוסי, כמה יש לנו להמשך
 בתוך הגלות עד אותו הזמן, והכל תלה
 לו הקדוש ברוך הוא בפשיטתו בתשובה
 - אם יזפו ואם לא יזפו, כמו שנאמר

הַיּ מַלְיָן דְּקַאֲמָרְן אִו הֵהִיא חֲכַמְתָּא דְּאִיתוּ אָמַר.

וְאָמַר לִי כִד יִמְטוּן קוּלְפִין דְּנוּרָא גּוּ טְהִירִי יִדְדִי
 אֶתְאַבִּיד מִינְךָ. אָמִינָא לִיה אָבָא בְּפָה
 יִדְעֵת. אָמַר לִי בְּהַי תִּרִין צְפוּרִין דְּאֶעְבְּרוּ עַל רִישְׁךָ
 יִדְעֵנָא. אֲדַהְכִי אֶתְפָּרֵשׁ רַבִּי יוֹסִי וְעָאֵל גּוּ מְעֶרְתָּא
 חָדָא וְאַשְׁבַּח סְפָרָא חַד דְּהוּה נְעִיץ גּוּ נוֹקְבָא (דף קיח ע"א)
 דְּטַנְרָא בְּסִיפֵי מְעֶרְתָּא, נָפֵק בֵּיה.

כִּיּוֹן דְּפִתַּח לִיה חָמָא שְׁבַעִין וּתְרִין גְּלִיפִין דְּאֶתְנוּן
 דְּאֶתְמַסְרוּ לְאָדָם הָרֵאשׁוֹן וּבָהוּ הוּה יִדַע פֶּל
 חֲכַמְתָּא דְּעֶלְאִין קְדִישִׁין וְכָל אַנּוּן דְּבַתֵּר רִיתָא
 דְּמַתְּגַלְגְּלָן בְּתֵר פְּרוּכְתָּא גּוּ טְהִירִין עֶלְאִין וְכָל אַנּוּן
 מַלְיָן דְּזַמִּינִין לְמִיתִי לְעֶלְמָא, עַד יוֹמָא דִּיקוּם עֶנְנָא
 דְּבַסְטֵר מְעָרְב וַיַּחֲשִׁיד עֶלְמָא.

לשון הקודש

המַעְרָה. יצא אתו.

כִּיּוֹן שְׁפַתַּח אוֹתוֹ, רָאָה שְׁבַעִים וּשְׁתַּיִם
 חֲקוּקֵי אוֹתֵיּוֹת שְׁמַמְסְרוּ לְאָדָם הָרֵאשׁוֹן,
 וּבְהֵם הָיָה יוֹדַע פֶּל הַחֲכַמָּה שֶׁל עֲלִיוֹנִים
 קְדוּשִׁים וְכָל אוֹתָם שְׁאַחַר הָרִיתִים
 שְׁמַתְּגַלְגְּלִים אַחַר הַפְּרֻכַּת תּוֹךְ אוֹרוֹת
 עֲלִיוֹנִים וְכָל אוֹתָם דְּכָרִים שְׁעִתִּידִים
 לְבֹא לְעוֹלָם עַד הַיּוֹם שְׁיָקוּם עֲנָן בְּצַד
 מְעָרְב וַיַּחֲשִׁיד אֶת הָעוֹלָם.

וְאִינוּ יוֹדַע אִם הַדְּבָרִים הַלְלוּ שְׁאֲמַרְנוּ
 אוֹ אוֹתָהּ הַחֲכַמָּה שֶׁהוּא אָמַר.

וְאָמַר לִי, בְּשִׁנְיַעוּוֹ הַשְּׁלֵהְבוֹת שֶׁל הָאֵשׁ
 לְתוֹךְ הָאוּיִר שֶׁל יְדִידָךְ, יֵאבֵד מִמֶּךָ.
 אָמַרְתִּי לוֹ, אָבָא, בְּפָה יִדְעֵתָּ? אָמַר לִי,
 בְּאוֹתָן שְׁתֵּי צְפָרִים שְׁעֶבְרוּ עַל רֵאשִׁיךָ
 יִדְעֵתִי. בֵּין כֶּךָ נִפְרַד רַבִּי יוֹסִי וּנְכַנְס
 לְתוֹךְ מְעָרָה אַחַת, וּמִצָּא סְפָר אֶחָד
 שֶׁהָיָה נְעִיץ בְּתוֹךְ נֶקֶב שֶׁל הַסַּלַּע בְּקִצָּה

קָרָא לְרַבִּי יְהוּדָה וְשָׂרוּ לְמַלְעֵי בְּהֵוּא סְפָרָא, לָא סְפִיקוּ לְמַלְעֵי תִּירֵי אוּ תִּלְתָּא סְטָרִין דְּאַנּוּן אַתּוּן עַד דְּהוּוּ מִסְתַּפְּלִין בְּהֵהִיא חֲכָמָה עֲלָאָה, פִּינּוּ דְמָטוּ לְמַלְעֵי בְּסִתְרֵיהּ דְּסְפָרָא וּמִשְׁתַּעוּ דָּא עִם דָּא, נִפְק שְׂבִיבָא דְאַשָּׁא וְעֲלֵעוּלָא דְרוּחָא וּבִטְש בִּידִיהוּן וְאַתְּאֲכִיד מְנִייהוּ. בְּכָה רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר דִּילְמָא חֵם וְשָׁלוֹם חוֹבָה אִיהוּ גַבְן אוּ דִלָּא אֲנִן וּפִין לְמַנְדַּע לִיָּה.

כִּד אַתּוּן לְגַבִּי דְרַבִּי שְׁמַעוֹן אֲשַׁתְּעוּ לִיָּה עוּבְדָּא דָּא, אָמַר לוֹן דִּילְמָא בְּקִץ מְשִׁיחָא דְאַנּוּן אַתּוּן הָיִיתוּן מְשַׁתְּדְּלִי, אָמְרוּ לִיָּה דָּא לָא יִדְעִינָן דְּהָא כִּלָּא אַתְּנָשִׁי מִינָן. אָמַר לוֹן רַבִּי שְׁמַעוֹן לִית רְעוּתָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּדָא דִּיתְגַּלִּי כֹּל כְּדָּ לְעֲלָמָא, וְכִד יְהֵא קָרִיב לְיוֹמֵי מְשִׁיחָא אֲפִילוּ רַבִּי דְעֲלָמָא וּמִינִין לְאַשְׁכַּחַא טְמִירִין דְּחֲכָמְתָּא וּלְמַנְדַּע פִּיה קִצִּין

לשון הקודש

אצלנו, או שאין אנו זכאים לדעת אותו. **כְּשֶׁבָאוּ** אל רבי שמעון, ספרו לו המעשה הזה. אמר להם, אולי בקץ המשיח של אותם אותיות הייתם עסוקים? אמרו לו, את זה לא ידענו, שהרי הכל נשפך מעמנו. אמר להם רבי שמעון, שאין רצון הקדוש ברוך הוא בזה שיתגלה כל כך לעולם, וכשיהיה

קרא לרבי יהודה והתחילו ללמד באותו ספר. לא הספיקו ללמד שנים או שלשה צדדים של אותן האותיות עד שהיו מסתפלים באותה חכמה עליונה. פִּינּוּ שֶׁהִגִּיעוּ לְלַמֵּד בְּסִתְרֵי הַסֵּפֶר וְדָבְרוּ זֶה עִם זֶה, וַיֵּצֵא שְׂבִיב שֶׁל אֵשׁ וּמִשָּׁב שֶׁל רוּחַ וְהִכָּה בִּידֵיהֶם וְאָבַד מֵהֶם. בְּכָה רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, אוֹלָי חֵם וְחִלְיָה חֲטָא הוּא

וְחוֹשְׁבֵינִי, וּבְהֵיחֵוּא זְמַנָּא אֲתִגְלִיָּא לְכֻלָּא הָדָא הוּא
 דְּכָתִיב (צפניה ג) כִּי אִזְ אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים וְגו'. מַהוּ אִזְ.
 בְּזְמַנָּא דְּתִיקוּם בְּנִסְתַּי יִשְׂרָאֵל מֵעַפְרָא וְיִזְקוּם לָהּ
 קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּדִין אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שְׂפָה בְּרוּרָה
 לְקָרָא כְּלָם בְּשֵׁם יי וְלַעֲבֹדוּ שְׂכָם אַחַד.

תָּא חַיִּי, אֵפֵי עַל גַּב דְּאַבְרָהָם כְּתִיב בֵּיהּ וַיִּסַּע
 אַבְרָם הַלּוֹךְ וְנָסוּעַ הַנְּגִבָה. וְכָל מַטְלָנִי הוּוּ
 לְדְרוּמָא וְאַתְקַשְׁר בֵּיהּ, לָא סָלִיק לְדוּכְתִייהּ בְּדָקָא
 יְאוּת עַד דְּאַתִּילִיד יַצְחָק, בֵּינּוּן דְּאַתִּילִיד יַצְחָק
 אֲסַתְלַק לְאַתְרֵיהּ וְאַיְהוּ אֲשַׁתְתַּף בְּהַדְרֵיהּ וְאַתְקַשְׁרוּ (ד) ^{ק"ז ע"ב} דָּא בְּדָא.

בְּגִין כִּדְ אֵיחֵוּ קָרִי לֵיהּ יַצְחָק וְלֹא אֲחֵרָא, בְּגִין
 לְשַׁתְּפָא מִיָּא בְּאַשָׁא, דְּכָתִיב וַיִּקְרָא אַבְרָהָם

לשון הקודש

בַּא רְאָה, אֵפֵי עַל גַּב שְׂכָתוּב בְּאַבְרָהָם,
 וַיִּסַּע אַבְרָם הַלּוֹךְ וְנָסוּעַ הַנְּגִבָה, וְכָל
 מִסְעוּתָיו הָיוּ לְדְרוּם וְנִקְשָׁר בּוֹ, לֹא עָלָה
 לְמִקְוָמוֹ בְּרֵאוּי עַד שְׁנוּלֵד יַצְחָק, בֵּינּוּן
 שְׁנוּלֵד יַצְחָק, הִתְעַלָּה לְמִקְוָמוֹ וְהִשְׁתַּתְּפָה
 עִמּוֹ וְנִקְשְׁרוּ זֶה עִם זֶה.

לְכַן הוּא קָרָא לוֹ יַצְחָק וְלֹא אַחֵר, כִּדְ
 לְשַׁתְּפָה מִיָּם עִם אִשָּׁ, שְׂכָתוּב וַיִּקְרָא
 אַבְרָהָם אֶת שֵׁם בְּנֵוֹ הַנּוּלֵד לוֹ אֲשֶׁר

קְרוּב לִימּוֹת הַמְּשִׁיחַ, אֶפְלוּ תִינּוּקוֹת שָׁל
 הָעוֹלָם עֲתִידִים לְמַצָּא נִסְתָּרוֹת שָׁל
 הַכְּמָה וְלְדַעַת בּוֹ קִצִּים וְחֻשְׁבוֹנוֹת,
 וּבְאוֹתוֹ זְמַן יִתְגַּלֶּה לְכָל. זֶהוּ שְׂכָתוּב
 (צפניה ג) כִּי אִזְ אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים וְגו'. מַה
 זֶה אִזְ? בְּזְמַן שְׁתִּיקוּם בְּנִסְתַּי יִשְׂרָאֵל מִן
 הָעַפְרָא וְיִקְוּם אוֹתָהּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא,
 אִזְ אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שְׂפָה בְּרוּרָה לְקָרָא
 כְּלָם בְּשֵׁם ה' וְלַעֲבֹדוּ שְׂכָם אַחַד.

אֶת שֵׁם בְּנוֹ הַנּוֹלָד לוֹ אֲשֶׁר יִלְדָה לוֹ שָׂרָה יִצְחָק.
מֵאַן הַנּוֹלָד לוֹ, אֵשׁ מִמִּים:

מדרש הנעלם

וַיִּי פֶקֶד אֶת שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר. רבי יוחנן פתח בַּהַאי קְרָא (שיר השירים
ז) רֵאשִׁיךְ עָלַיךְ כַּפְרָמֶל וְדַלַת רֵאשִׁיךְ כַּאֲרַגְמָן מִלֶּךְ אֶסּוּר
בְּרֵהֻטִים. עֲשֵׂה קִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא שְׁלֹטוֹנִים לְמַעְלָה וְשְׁלֹטוֹנִים לְמַטָּה.
כְּשִׁנּוֹתַי קִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא מַעְלָה לְשָׂרִים שֶׁל מַעְלָה נוֹטְלִים מַעְלָה
הַמְּלָכִים שֶׁל מַטָּה.

נִתְּן מַעְלָה לְשָׂרוֹ שֶׁל בָּבֶל, נֹטֵל מַעְלָה נְבוּכַדְנֶצַּר הַרְשָׁע דְּכַתִּיב
בִּיהַ (דניאל ב) אֲנִתָּה הוּא רֵאשָׁה דִּי דְהַבְּא, וְהָיוּ כָּל הָעוֹלָם
מְשׁוּעָבָדִים תַּחַת יָדוֹ וּבְנֵוֹ וּבְנֵוֹ בְּנֵוֹ, הִקְדָּא הוּא דְכַתִּיב רֵאשִׁיךְ עָלַיךְ
כַּפְרָמֶל, זְהוּ נְבוּכַדְנֶצַּר, הִקְדָּא הוּא דְכַתִּיב, (דניאל ד) תַּחַתְוְהִי תַטְלִל
חַיּוֹת בְּרָא. וְדַלַת רֵאשִׁיךְ כַּאֲרַגְמָן, זְהוּ בְּלִשְׁצַר דְּאָמַר (דניאל ה)
אֲרַגְוֹנָא יִלְבַּשׁ. מִלֶּךְ אֶסּוּר בְּרֵהֻטִים, זְהוּ אֲוִיל מְרוּדְךְ שְׁהִיָּה אֶסּוּר
עַד שְׁמַת אָבִיו נְבוּכַדְנֶצַּר וּמִלֶּךְ תַּחַתְוֵי.

לשון הקודש

נְבוּכַדְנֶצַּר הַרְשָׁע, שְׁכַתּוּב בּוֹ (דניאל ב)
אֲתָה הוּא רֵאשׁ הַזְּהָב. וְהָיוּ כָּל הָעוֹלָם
מְשׁוּעָבָדִים תַּחַת יָדוֹ וּבְנֵוֹ וּבְנֵוֹ. זְהוּ
שְׁכַתּוּב רֵאשִׁיךְ עָלַיךְ כַּפְרָמֶל. זְהוּ
נְבוּכַדְנֶצַּר. זְהוּ שְׁכַתּוּב (שם ד) תַּחַתְוֵי
תַצְלִל חַיּוֹת הַשָּׂדֶה. וְדַלַת רֵאשִׁיךְ כַּאֲרַגְמָן
– זְהוּ בְּלִשְׁצַר שְׁאָמַר (שם ה) יִלְבַּשׁ
אֲרַגְמָן. מִלֶּךְ אֶסּוּר בְּרֵהֻטִים – זְהוּ אֲוִיל
מְרוּדְךְ שְׁהִיָּה אֶסּוּר עַד שְׁמַת אָבִיו
נְבוּכַדְנֶצַּר וּמִלֶּךְ תַּחַתְוֵי.

יִלְדָה לוֹ שָׂרָה יִצְחָק. מִי הַנּוֹלָד לוֹ? אֵשׁ
מִמִּים.

מדרש הנעלם

וְהוֹ פֶקֶד אֶת שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר. רבי
יוחנן פתח בְּפִסּוּק זֶה, (שיר ז) רֵאשִׁיךְ עָלַיךְ
כַּפְרָמֶל וְדַלַת רֵאשִׁיךְ כַּאֲרַגְמָן מִלֶּךְ
אֶסּוּר בְּרֵהֻטִים. עֲשֵׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
שְׁלִיטִים לְמַעְלָה וְשְׁלִיטִים לְמַטָּה. כְּשִׁנּוֹתַי
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעְלָה לְשָׂרִים שֶׁל
מַעְלָה, נוֹטְלִים מַעְלָה הַמְּלָכִים שֶׁל מַטָּה.
נִתְּן מַעְלָה לְשָׂרוֹ שֶׁל בָּבֶל – נֹטֵל מַעְלָה

אמר רבי יהודה למאי אתא האי טעם בשיר השירים. אלא אמר רבי יהודה שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם, ואלו הן וכו', כסא הכבוד שנאמר (תהלים צג) נכון כסאך מאז מעולם אתה וכתוב, (ירמיה יז) כסא כבוד מרום מראשון. שהוא היה ראש הנקדם לכל, ונטל הקדוש ברוך הוא את הנשמה הטהורה מכסא הכבוד להיות מאירה לגוף, הרי הוא דכתיב ראשך עליך כפרמל, זהו כסא הכבוד שהוא ראש על הכל. ודלת ראשך פארנמן, זו היא הנשמה הנטלת ממנו. מלך אסור ברהטים, זהו הגוף שהוא אסור בקבר וכלה בעפר ולא נשאר ממנו אלא כמלא תרוד רקב. וממנו יבנה כל הגוף. וכשפוקד הקדוש ברוך הוא את הגוף הוא אומר לארץ שתפליט אותו לחוץ דכתיב (ישעיה כו) וארץ רפאים תפיל.

אמר רבי יוחנן המתים שבארץ הם חיים תחלה הרי הוא דכתיב, (ישעיה כו) יחיו מתיך, נבלתי יקומון אלו שבחוצה לארץ. הקיצו ורננו שוכני עפר, אלו המתים שבמדבר. דאמר רבי יוחנן למה מת משה בחוצה לארץ. להראות לכל באי עולם, כשם

לשון הקודש

הגוף שהוא אסור בקבר וכלה בעפר ולא נשאר ממנו אלא כמלא תרוד רקב, וממנו יבנה כל הגוף. וכשפוקד הקדוש ברוך הוא את הגוף, הוא אומר לארץ שתפליט אותו לחוץ, שכתוב (ישעיה כו) וארץ רפאים תפיל.

אמר רבי יוחנן המתים שבארץ הם חיים תחלה, זהו שכתוב (שם) יחיו מתיך. נבלתי יקומון – אלו שבחוצה לארץ. הקיצו ורננו שוכני עפר – אלו המתים שבמדבר. שאמר רבי יוחנן, למה מת משה בחוצה לארץ? להראות לכל באי עולם, כשם שעתידי הקדוש ברוך הוא

אמר רבי יהודה, למה בא טעם זה בשיר השירים? אלא, אמר רבי יהודה, שבעה דברים נבראו קדם שנברא העולם, ואלו הן וכו', כסא הכבוד – שנאמר (תהלים צג) נכון כסאך מאז מעולם אתה, וכתוב (ירמיה יז) כסא כבוד מרום מראשון. שהוא היה ראש הנקדם לכל, ונטל הקדוש ברוך הוא את הנשמה הטהורה מכסא הכבוד להיות מאירה לגוף. זהו שכתוב ראשך עליך כפרמל. זהו כסא הכבוד שהוא ראש על הכל. ודלת ראשך פארנמן – זו היא הנשמה הנטלת ממנו. מלך אסור ברהטים – זהו

שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות למשה בך עתיד להחיות לדורו (למה) שהם קבלו התורה. (דאמר רבי יוחנן) ועליהם נאמר (ירמיה ב) זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה.

דבר אחר הקיצו ורננו שוכני עפר, אלו הם האבות. והמתים בחוזה לארץ יבנה גופם ומתגלגלים תחת הארץ עד ארץ ישראל ושם יקבלו נשמתם ולא בחוזה לארץ, הדא הוא דכתיב, (יחזקאל לו) לכן הנבא ואמרת אליהם הנה אנכי פותח את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל. מה כתיב אחריו ונתתי רוחי בכם וחיייתם.

רבי פנחס אמר הנשמה נטלה מכפסא הכבוד שהוא הראש בדקאמר (שיר השירים ז) ראשך עליך כפרמל. ודלת ראשך בארנמן זו היא הנשמה שהיא דלת הראש. מלך אסור ברהטים, הוא הגוף שהוא אסור בקברים. זהו הגוף וזהו שרה וזהו מלך. וקדשא בריך הוא פוקדה למועד אשר דבר אליו הדא הוא דכתיב ויפקד את שרה כאשר אמר. פוקד את הגוף לזמן הידוע שבו יפקוד הצדיקים.

לשון הקודש

פתח את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל. מה כתוב אחריו? ונתתי רוחי בכם וחיייתם.

רבי פנחס אמר, הנשמה נטלה מכפסא הכבוד שהוא הראש, כמו שנאמר (שיר ז) ראשך עליך כפרמל. ודלת ראשך בארנמן - זו היא הנשמה שהיא דלת הראש. מלך אסור ברהטים - הוא הגוף שהוא אסור בקברים. זהו הגוף, וזהו שרה, וזהו מלך. והקדוש ברוך הוא

להחיות למשה, בך עתיד להחיות לדורו, ולמה? שהם קבלו התורה. ושאמר רבי יוחנן ועליהם נאמר (ירמיה ב) זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה.

דבר אחר הקיצו ורננו שוכני עפר - אלו הם האבות. והמתים בחוזה לארץ יבנה גופם ומתגלגלים תחת הארץ עד ארץ ישראל, ושם יקבלו נשמתם, ולא בחוזה לארץ. זהו שכתוב (יחזקאל לו) לכן הנבא ואמרת אליהם [ונגו], הנה אני

אמר רבי פנחס עתיד הקדוש ברוך הוא ליפות לגוף הצדיקים לעתיד לבא כיופי של אדם הראשון כשנכנס לגן עדן, שנאמר (ישעיה נח) ונחך יי תמיד וגו' והיית כגן רוח. אמר רבי לוי הנשמה בעודה במעלתה ניוזנית באור של מעלה ומתלבשת בו, וכשתפנס (ונשתרש) לגוף לעתיד לבא באותו האור ממש תפנס, ואזי הגוף יאיר כזוהר הרקיע הדא הוא דכתיב, (דניאל יב) והמשפילים יזהירו כזוהר הרקיע, וישיגו בני אדם דעה שלמה שנאמר (ישעיה יא) כי מלאה הארץ דעה את יי. מנא לן הא, ממה דכתיב ונחך יי תמיד והשביע בצחצחות נפשך. זה אור של מעלה.

ועצמותיה יחליץ זה פקידת הגוף. והיית כגן רוח וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו. זהו דעת הבורא יתברך, ואזי ידעו הבריות שהנשמה הנכנסת בהם שהיא נשמת החיים נשמת התענוגים שהיא קבלה תענוגים מלמעלה ומעדת לגוף והכל תמהים בה ואומרים (שיר השירים ז) מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים. זו היא הנשמה לעתיד לבא.

לשון הקודש

שכתוב (דניאל יב) והמשפילים יזהרו כזוהר הרקיע. וישיגו בני אדם דעה שלמה, שנאמר (ישעיה יא) כי מלאה הארץ דעה את ה'. מנין לנו זה? ממה שכתוב ונחך ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך. זה אור של מעלה.

ועצמותיה יחליץ – זה פקידת הגוף. והיית כגן רוח וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו – זהו דעת הבורא יתברך. ואזי ידעו הבריות שהנשמה הנכנסת בהם, שהיא נשמת החיים, נשמת התענוגים, שהיא קבלה התענוגים מלמעלה ומעדת לגוף, והכל תמהים

פוקדה למועד אשר דבר אליו. זהו שכתוב וה' פקד את שרה כאשר אמר. פוקד את הגוף לזמן הירוע שבו יפקד הצדיקים.

אמר רבי פנחס, עתיד הקדוש ברוך הוא ליפות לגוף הצדיקים לעתיד לבא כיופי של אדם הראשון כשנכנס לגן עדן, שנאמר (ישעיה נח) ונחך ה' תמיד וגו' והיית כגן רוח. אמר רבי לוי הנשמה בעודה במעלתה, ניוזנית באור של מעלה ומתלבשת בו, וכשתפנס (ונשתרש) לגוף לעתיד לבא – באותו האור ממש תפנס, ואזי הגוף יאיר כזוהר הרקיע. זהו

אמר רבי יהודה תא חזי, שפך הוא דכתיב, (שיר השירים ז) מלך אסור ברהטים. וכתיב בתריה מה יפית ומה נעמתי. ואמר רבי יהודה באותו זמן עתיד הקדוש ברוך הוא לשמח עולמו ולשמח בבירותיו שנאמר (תהלים קד) ישמח יי במעשיו. ואזי יהיה שחוק בעולם מה שאין עכשיו, דכתיב, (תהלים קכו) אז ימלא שחוק פינו וגו'. הדיא הוא דכתיב ותאמר שרה צחוק עשה לי אלהים. שאזי עתידים בני אדם לומר שירה שהוא עת שחוק. רבי אבא אמר היום שישמח הקדוש ברוך הוא עם בריותיו לא היתה שמחה כמותה מיום שנברא העולם, והצדיקים הנשארים בירושלים לא ישובו עוד לעפרם דכתיב, (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלים קדוש יאמר לו. הנוותר בציון ובירושלים דייקא.

אמר רבי אחא אם פן זעירין אנון, אלא כל אנון דאשתארו בארעא קדישא דישראל דינא דלהון בירושלים וכציון לכל דבר. מלמד דכל ארץ ישראל בכלל ירושלים היא, ממשמע דכתיב, (ויקרא יט) וכי תבאו אל הארץ הכל בכלל.

לשון הקודש

שירה, שהוא עת שחוק. רבי אבא אמר, היום שישמח הקדוש ברוך הוא עם בריותיו, לא היתה שמחה כמותה מיום שנברא העולם, והצדיקים הנשארים בירושלים לא ישובו עוד לעפרם, שכתוב (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלים קדוש יאמר לו. הנוותר בציון ובירושלים דוקא.

אמר רבי אחא, אם פן מעטים הם. אלא כל אותם שנשארו בארץ ישראל הקדושה דינם בירושלים וכציון לכל דבר. מלמד שכל ארץ ישראל בכלל ירושלים היא, ממשמע שכתוב (ויקרא יט)

בה ואומרים (שיר ז) מה יפית ומה נעמתי אהבה פתענונים. זו היא הנשמה לעתיד לבא.

אמר רבי יהודה, בא ראה שפך הוא, שכתוב (שם) מלך אסור ברהטים, וכתוב אחריו מה יפית ומה נעמתי. ואמר רבי יהודה, באותו זמן עתיד הקדוש ברוך הוא לשמח עולמו ולשמח בבירותיו, שנאמר (תהלים קד) ישמח ה' במעשיו. ואזי יהיה שחוק בעולם מה שאין פן עכשו, שכתוב (שם קכו) אז ימלא שחוק פינו וגו'. והו שכתוב ותאמר שרה צחוק עשה לי אלהים, שאזי עתידים בני אדם לומר

רבי יהודה ברבי אלעזר שאל לרבי חזקיה, אמר לו מתים שעתידי הקדוש ברוך הוא להחיותם, למה לא יחיב נשמתהון באתר דאתקברו תמן וייתון לאחייא בארעא דישראל. אמר לו נשבע הקדוש ברוך הוא לבנות ירושלים ושללא תהרס לעולמים, דאמר רבי ירמיה עתיד הקדוש ברוך הוא לחדש עולמו ולבנות ירושלים ולהורידה בנויה מלמעלה (ס"א בנין) בנין שלא יהרס, ונשבע שלא תגלה עוד פגסת ישראל, ונשבע שלא יהרס בנין ירושלים, שנאמר (ישעיה סב) לא יאמר לך עוד עזובה ולא רצף לא יאמר עוד שממה.

ובכל מקום שאתה מוצא לא לא, היא שבועה, הדא הוא דכתיב, (בראשית ט) ולא יפרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יהיה עוד מבול וגו' וכתוב, (ישעיה נד) אשר נשבעתי מעבר מי נח. מפאן שלא לא, שבועה. ומן לאו אתה שומע הן. ועתיד הקדוש ברוך הוא לקיים עולמו קיום שלא תגלה פגסת ישראל ולא תהרס בנין בית המקדש, לפיכך אין מקבלין נשמתן אלא במקום קיים לעולמים,

לשון הקודש

oo לא יאמר לך עוד עזובה ולא רצף לא יאמר עוד שממה.

ובכל מקום שאתה מוצא לא לא – היא שבועה. זהו שכתוב (בראשית ט) ולא יפרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יהיה עוד מבול וגו', וכתוב (ישעיה נד) אשר נשבעתי מעבר מי נח. מפאן שלא לא – שבועה. ומן לאו אתה שומע הן. ועתיד הקדוש ברוך הוא לקיים עולמו קיום שלא תגלה פגסת ישראל ולא יהרס בנין בית המקדש, לפיכך אין מקבלין נשמתם אלא במקום קיים לעולמים, כדי שתהיה הנשמה קיימת

וכי תבאו אל הארץ. הכל בפלל. רבי יהודה ברבי אלעזר שאל לרבי חזקיה. אמר לו, מתים שעתידי הקדוש ברוך הוא להחיותם, למה לא נתן נשמתם במקום שנקברו שם, ויבאו להחיות בארץ ישראל? אמר לו, נשבע הקדוש ברוך הוא לבנות ירושלים, ושללא תהרס לעולמים. שאמר רבי ירמיה, עתיד הקדוש ברוך הוא לחדש עולמו ולבנות ירושלים ולהורידה בנויה מלמעלה (בנין) כדי שלא יהרס, ונשבע שלא תגלה עוד פגסת ישראל, ונשבע שלא יהרס בנין ירושלים, שנאמר (ישעיה

בְּדֵי שְׁתַּהֲיִה הַנְּשָׂמָה קַיִמַת בַּגּוֹף לְעוֹלָמִים, וְדָא הוּא דְכַתִּיב
הַנְּשָׂאָר בְּצִיּוֹן וְהַנוֹתָר בִּירוּשָׁלַם קְדוּשׁ יֹאמֵר לוֹ וְגו'.

אָמַר רַבִּי חֲזַקְיָה מִהֶכָּא (מִקְרָא הוּא) הוּא קְדוּשׁ יְרוּשָׁלַם קְדוּשׁ הַנוֹתָר
בָּהּ קְדוּשׁ. הוּא קְדוּשׁ, דְכַתִּיב, (ישעיה ו) קְדוּשׁ יִי צְבָאוֹת.
וְכַתִּיב, (הושע יא) בְּקִרְבֶּךָ קְדוּשׁ. יְרוּשָׁלַם קְדוּשׁ, דְכַתִּיב, (קהלת ח)
וּמִמָּקוֹם קְדוּשׁ יִחַלְכוּ. הַנוֹתָר בָּהּ קְדוּשׁ, דְכַתִּיב, (ישעיה ד) וְהָיָה
הַנְּשָׂאָר בְּצִיּוֹן וְהַנוֹתָר בִּירוּשָׁלַם קְדוּשׁ יֹאמֵר לוֹ. מַה קְדוּשׁ הָרֵאשׁוֹן
קַיִים אַף הַשָּׂאָר קְדוּשׁ קְדוּשׁ קַיִים.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק מָאִי דְכַתִּיב, (זכריה ח) עוֹד יֵשְׁבוּ זְקֵנִים וּזְקֵנוֹת
בְּרַחֲבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ מִשְׁעֲנֵתוֹ בְּיָדוֹ מְרֹב יָמִים. מָאִי
טִיבוֹתָא דָּא (בְּדֵי) לְמִיזַל בְּדִין דְכַתִּיב וְאִישׁ מִשְׁעֲנֵתוֹ בְּיָדוֹ. אֵלָּא אָמַר
רַבִּי יִצְחָק (קל"א א) עֲתִידִים הַצְּדִיקִים לְעֵתִיד לָבֵא לְהַחֲיוֹת מֵתִים
כְּאֵלִישֶׁע הַנְּבִיא, דְכַתִּיב, (מלכים ב ד) וְקַח מִשְׁעֲנֵתִי בְיָדְךָ וְלָךְ. וְכַתִּיב
וְשָׁמַתְּ מִשְׁעֲנֵתִי עַל פְּנֵי הַנְּעָר. אָמַר לִיה קְדָשָׁא בְּרִידְךָ הוּא דְכָר
שְׁעֵתִידִים לַעֲשׂוֹת הַצְּדִיקִים לְעֵתִיד לָבֵא אֶתְּהָ רוּצָה עֲכָשְׁיוֹ לַעֲשׂוֹת,

לשון הקודש

קְדוּשׁ קַיִים.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מַה זֶה שְׁכַתּוּב (זכריה ח)
עַד יֵשְׁבוּ זְקֵנִים וּזְקֵנוֹת בְּרַחֲבוֹת יְרוּשָׁלַם
וְאִישׁ מִשְׁעֲנֵתוֹ בְּיָדוֹ מְרֹב יָמִים? מַה
טוֹבָה הִיא זוּ וְכַיִן לְלָכֵת אֶזְ שְׁכַתּוּב
וְאִישׁ מִשְׁעֲנֵתוֹ בְּיָדוֹ? אֵלָּא, אָמַר רַבִּי
יִצְחָק, עֲתִידִים הַצְּדִיקִים לְעֵתִיד לָבֵא
לְהַחֲיוֹת מֵתִים כְּאֵלִישֶׁע הַנְּבִיא, שְׁכַתּוּב
(מלכים-ב ד) וְקַח מִשְׁעֲנֵתִי בְיָדְךָ וְלָךְ, וְכַתּוּב
וְשָׁמַתְּ מִשְׁעֲנֵתִי עַל פְּנֵי הַנְּעָר. אָמַר לוֹ
הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: דְכָר שְׁעֵתִידִים
לַעֲשׂוֹת הַצְּדִיקִים לְעֵתִיד לָבֵא אֶתְּהָ

בַּגּוֹף לְעוֹלָמִים. וְזֶה הוּא שְׁכַתּוּב הַנְּשָׂאָר
בְּצִיּוֹן וְהַנוֹתָר בִּירוּשָׁלַם קְדוּשׁ יֹאמֵר לוֹ
וְגו'.

אָמַר רַבִּי חֲזַקְיָה, מִכָּאן וּמִקְרָא הוּא הוּא
קְדוּשׁ, יְרוּשָׁלַם קְדוּשׁ, הַנוֹתָר בָּהּ
קְדוּשׁ. הוּא קְדוּשׁ - שְׁכַתּוּב (ישעיה ו)
קְדוּשׁ ה' צְבָאוֹת, וְכַתּוּב (הושע יא) בְּקִרְבֶּךָ
קְדוּשׁ. יְרוּשָׁלַם קְדוּשׁ - שְׁכַתּוּב (קהלת ח)
וּמִמָּקוֹם קְדוּשׁ יִחַלְכוּ. הַנוֹתָר בָּהּ קְדוּשׁ
- שְׁכַתּוּב (ישעיה ד) וְהָיָה הַנְּשָׂאָר בְּצִיּוֹן
וְהַנוֹתָר בִּירוּשָׁלַם קְדוּשׁ יֹאמֵר לוֹ. מַה
קְדוּשׁ הָרֵאשׁוֹן קַיִים - אַף הַשָּׂאָר קְדוּשׁ

מה כתיב וישם את המשענת על פני הנער ואין קול ואין עונה ואין קשב.

אבל הצדיקים לעתיד לבא עלה בידם הבטחה זו, דכתיב, (זכריה י) ואיש משענתו בידו כדי להחיות בו את המתים (מה מתים אותם) מהגרים שנתגירו מאומות העולם דכתיב בהו (ישעיה סה) כי הנער בן מאה שנה ימות והחוטא בן מאה שנה יקולל. אמר רבי יצחק סופיה דקרא מוכיח דכתיב מרוב ימים.

דבר אחר ותאמר שרה צחוק עשה לי אלהים. כתיב, (ישעיה סו) שמחו את ירושלים וגילו בה כל אהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה. אמר רבי יהודה לא היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא מיום שנברא העולם, פאותה שמחה שעתיד לשמות עם הצדיקים לעתיד לבוא. וכל אחד ואחד מראה באצבע ואומר (ישעיה כה) הנה אלהינו זה קוינו לו וישיענו זה יי קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו. וכתיב, (ישעיה יב) זמרו יי כי גאות עשה מודעת זאת בכל הארץ.

לשון הקודש

דבר אחר ותאמר שרה צחק עשה לי אלהים, כתיב (ישעיה סו) שמחו את ירושלים וגילו בה כל אהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה. אמר רבי יהודה, לא היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא מיום שנברא העולם פאותה שמחה שעתיד לשמות עם הצדיקים לעתיד לבוא, וכל אחד מראה באצבע ואומר, (שם כה) הנה אלהינו זה קוינו לו וישיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו, וכתיב (שם יב) זמרו ה' כי גאות עשה מודעת זאת בכל הארץ.

רוצה לעשות עכשו לעשות? מה כתוב? וישם את המשענת על פני הנער ואין קול ואין עונה ואין קשב.

אבל הצדיקים לעתיד לבא עלה בידם הבטחה זו, שכתוב (זכריה ח) ואיש משענתו בידו, כדי להחיות בו את המתים. ומי הם המתים? אותם מהגרים שנתגירו מאומות העולם, שכתוב בהם (ישעיה סה) כי הנער בן מאה שנה ימות והחוטא בן מאה שנה יקולל. אמר רבי יצחק, סוף הפסוק מוכיח, שכתוב מרב ימים.

רבי יוחנן אמר לא חזינן מאן דפריש האי מלה כדוד מלכא דאמר
 (תהלים קד) **תסתיר פניך יבהלון וגו'. מכאן שאין הקדוש ברוך**
הוא עושה רעה לשום אדם, אלא כשאינו משגיח בו הוא פלה
מאליו, דכתיב תסתיר פניך יבהלון תוסף רוחם יגעוון וגו'. ואחר
כך (תהלים קד) תשלח רוחך יבראון וגו'. ואחר כך (תהלים קד) יהי כבוד
יי לעולם ישמח יי במעשיו. ואזי השחוק בעולם דכתיב, (תהלים קכו)
אז ימלא שחוק פינו ולשונונו רנה. הדא הוא דכתיב ותאמר שרה
צחק עשה לי אלהים לשמוח בישועתו.

רבי חייא אמר תא חזי, עד שהגוף עומד בעולם הזה הוא חסר מן
התשלום, לאחר שהוא צדיק והולך בדרך ישר ומת בישרו,
נקרא שרה בתשלומו, הגיע לתהית המתים הוא שרה, כדי שלא
יאמרו שאחר הוא שהחיה קדשא בריך הוא. לאחר שהוא חי,
ושמח עם השכינה ומעביר הקדוש ברוך הוא היגון מן העולם
דכתיב, (ישעיה כה) בלע המות לנצח ומחה יי אלהים דמעה מעל כל
פנים וגו'. אזי נקרא יצחק, בשביל הצחוק והשמחה שיהיה
לצדיקים לעתיד לבא.

לשון הקודש

אלהים, לשמח בישועתו.
רבי חייא אמר, בא ראה, עד שהגוף
עומד בעולם הזה, הוא חסר מן
התשלום. לאחר שהוא צדיק והולך
בדרך ישר ומת בישרו, נקרא שרה
בתשלומו. הגיע לתהית המתים, הוא
שרה, כדי שלא יאמרו שאחר הוא
שהחיה הקדוש ברוך הוא. לאחר שהוא
חי ושמח עם השכינה ומעביר הקדוש
ברוך הוא היגון מן העולם, שכתוב (ישעיה
כה) בלע המות לנצח ומחה ה' אלהים
דמעה מעל כל פנים וגו', אזי נקרא

רבי יוחנן אמר, לא ראינו מי שפרש
את הדבר הזה כדוד המלך שאמר (תהלים
קד) תסתיר פניך יבהלון וגו'. מכאן שאין
הקדוש ברוך הוא עושה רעה לשום
אדם, אלא כשאינו משגיח בו – הוא
פלה מאליו, שכתוב תסתיר פניך
יבהלון תוסף רוחם יגעוון וגו', ואחר כך
(שם) תשלח רוחך יבראון וגו', ואחר כך
(שם) יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה'
במעשיו. ואזי השחוק בעולם, שכתוב
(שם קכו) אז ימלא שחוק פינו ולשונונו רנה.
זהו שכתוב ותאמר שרה צחק עשה לי

רבי יהודה אתא להווא אתר דכפר חנן, שדרו ליה תקרובתא כל בני מאתא, עאל לגביה רבי אבא, אמר ליה אימתי ליוזיל מר, אמר ליה אפרע מה דיהבו לי בני מאתא ואיזיל, אמר ליה לא ליחוש מר להאי תקרובתא לאורייתא הוא דעבדו, ולא יקבלו מנד כלום, אמר ליה ולא מקבלי מלי דאורייתא, אמר אין. אתו כל בני מאתא. אמר ליה רבי יהודה פלהון מארי מתיבתא, אמר ליה, ואי אית מאן דלא יאות למיתב הכא ליקום וליזיל.

קם רבי אבא ואבדיל מנייהו עשרה די יקבלון מניה, אמר להו יתיבו בהדי גברא רבא דנא, ואנא ואנון נקבל למחר ונתיב עמיה. אזלו. ואנון עשרה דאשתארו עמיה יתיבו (אנן עשרה) ולא אמר כלום, אמרו ליה אי רעותיה דמר נקבל אפי שכינתא. אמר להו והא רבי אבא לית הכא, שדרו בהדיה ומתא.

פתח ואמר ויי פקד את שרה כאשר אמר. מאי שנויא הוה הכא, הוה ליה למימר ויי זכר את שרה כמה דאמר (בראשית ל) ויזכר אלהים את רחל. דאין פקידה אלא על מה דהוה בקדמיתא. אלא

לשון הקודש

קם רבי אבא והבדיל מהם עשרה שיקבלו ממנו. אמר להם, שבו עם האישי הגדול הזה, ואני והם נקבל למחר ונשב עמו. הלכו. ואותם עשרה שישבו עמו ישבו ואותם עשרה ולא אמר כלום. אמרו לו, אם רצונו של מר, נקבל פני שכינה. אמר להם, והרי רבי אבא אינו כאן. שלחו לו וכו'.

פתח ואמר, והי פקד את שרה כאשר אמר, מה שנוי שהיה כאן? היה לו לומר, והי זכר את שרה, כמו שאמר (בראשית ל) ויזכר אלהים את רחל, שאין פקידה אלא על מה שהיה בתחלה.

יצחק בשביל הצחוק והשמחה שהיה לצדיקים לעתיד לבא.

רבי יהודה בא לאותו מקום של כפר חנן. שלחו לו מנחה כל בני העיר. נכנס לפניו רבי אבא, אמר לו, מתי הולך מר? אמר לו, אפרע מה שנתנו לי בני העיר ואלך. אמר לו, אל יחשש מר למנחה הזאת. לתורה הם עשו את זה, ולא יקבלו ממך כלום. אמר לו, ולא יקבלו דברי תורה? אמר בן. באו כל בני העיר. אמר לו רבי יהודה, כלם ראשי ישיבות. אמר לו, ואם יש מי שלא נאה לו לשבת כאן - שיקום וילך.

בְּקִדְמִיתָא הָוּה, דְּכִתִּיב שׁוּב אָשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעֵת חַיָּה, וְעַל אוֹתוֹ עֲנִין נֶאֱמַר שִׁפְקֵד עִבְשׁוּ, מִשְׁמַע דְּכִתִּיב כַּאֲשֶׁר אָמַר, דְּאֶלְמְלֵא לֹא נֶאֱמַר כַּאֲשֶׁר אָמַר לִימָא זְכִירָה, אֲבָל פִּקֵּד הֵהוּא מְלָה דְאָמַר לְמוֹעֵד אָשׁוּב אֵלֶיךָ.

לְבַתָּר אָמַר הָכִי, הַאי צְדִיק דְּזָכִי לְמִיּוֹסָא לְהַהוּא יָקָר עֲלָאָה, דִּיּוֹקְנִיה מְתַפְתַּח בְּכַרְסֵי יְקָרִיה, וְכֵן לְכָל צְדִיק וְצְדִיק דִּיּוֹקְנִיה לְעֵילָא כִּד הָוּה לְתַתָּא לְאַבְטָחָא לְהַהוּא נִשְׁמַתָּא כְּדִישָׁא.

וְהֵינֵנו דְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מָאי דְכִתִּיב, (חֲבִקוּק א) שְׁמֵשׁ יָרַח עָמֵד וְבִלְהָ, דְזוֹהַרְן גּוֹפָא וְנִשְׁמַתָּא דְקִיּוּמִין בְּאֶדְרָא כְּדִישָׁא עֲלָאָה דְלְעֵילָא כְּדִיּוֹקְנָא דְהָוּה קָאִים בְּאַרְעָא, וְהֵהוּא דִּיּוֹקְנָא מְתִזְנָא הֲנָאת נִשְׁמַתָּא, וְהֵהוּא עֲתִידָה לְאַתְלִבֵּשׁ בְּהַאי גַרְמָא דְאַשְׁתָּאָר בְּאַרְעָא, וְאַרְעָא מְתַעֲבַר מִנִּיהּ וְטַפַּל טִינִיָּה לְבָרָא, וְדָא הוּא דְאַתְקָרִי קְדוּשָׁה.

וְכִד קִיּוּמָא דִּיּוֹקְנָא הֵהוּא דְלְעֵילָא, אָתָּא בְּכָל יָרְחָא לְסַנְדָּא קַמִּי מְלָכָא כְּדִישָׁא בְּרִידָא הוּא דְכִתִּיב, (ישעיה טו) וְהָיָה מִדֵּי חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ. וְהוּא מְבִשֵׁר לִיהּ וְאָמַר לְמוֹעֵד אָשׁוּב אֵלֶיךָ, לְהַהוּא זְמַן

לשון הקודש

(חֲבִקוּק א) שְׁמֵשׁ יָרַח עָמֵד וְבִלְהָ? שְׁזוֹהַרִים גּוֹף וְנִשְׁמָה שְׁעוּמָדִים בְּגִרְן הַקְּדוּשׁ הַעֲלִיזוֹן שְׁלַמְעֵלָה כְּדָמוֹת שְׁהָיָה עוֹמֵד בְּאַרְזֵן, וְאוֹתָהּ דְמוֹת גְּזוּזִית הֲנָאת הַנִּשְׁמָה, וְאוֹתָהּ הַעֲתִידָה לְהַתְלַבֵּשׁ בְּעֵצִים הַזֵּה שְׁנִשְׁאָרָה בְּאַרְזֵן, וְהֵאֲדָמָה תַּעֲבַר מִמֶּנָּה וְטוֹפְלַת אֶת הַזְּהַמָּה הַחֻצָּה, וְהוּוּ שְׁנִקְרָא קְדוּשָׁה.

וְכַשְׁעוּמָדָת אוֹתָהּ הַדְּמוֹת הֵהוּא שְׁלַמְעֵלָה, בְּאָה בְּכָל חֲדָשׁ לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְפָנֵי הַמְּלָךְ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁכַתוּב (ישעיה טו) וְהָיָה מִדֵּי חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ. וְהוּא

אֵלָא בְּהַתְחַלָּה הָיָה, שְׁכַתוּב שׁוּב אָשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעֵת חַיָּה, וְעַל אוֹתוֹ עֲנִין נֶאֱמַר שִׁפְקֵד עִבְשׁוּ, מִשְׁמַע שְׁכַתוּב כַּאֲשֶׁר אָמַר. שְׁאֶלְמְלֵא לֹא נֶאֱמַר כַּאֲשֶׁר אָמַר, שִׁיאֲמַר זְכִירָה. אֲבָל פִּקֵּד – אוֹתוֹ דְּכָר שְׁאָמַר לְמוֹעֵד אָשׁוּב אֵלֶיךָ.

אַחַר כֵּן אָמַר כֵּן, צְדִיק זֶה שְׁזוּכָה לְעֵלוֹת לְאוֹתוֹ כְּבוֹד עֲלִיזוֹן, דְּמוֹתוֹ נְחֻקְתָּ בְּכֶסֶף כְּבוֹדוֹ, וְכֵן לְכָל צְדִיק וְצְדִיק דְּמוֹתוֹ לְמַעְלָה כְּמוֹ שְׁהָיָה לְמַטָּה לְהַבְטִיחַ לְאוֹתָהּ נִשְׁמָה קְדוּשָׁה.

וְזֵהוּ שְׁאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מַה זֶה שְׁכַתוּב